

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์¹

Knowledge Management Education in Library and Information Science

จินตนา แก่งมงคล²

Chintana Kaengmongkol

อารีย์ ชื่นวัฒนา³

Aree Cheunwattana

อรทัย วารีสอาด⁴

Aurathai Wareesa-ard

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท โดยผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์อาจารย์และนักศึกษาจำนวน 42 คน จากมหาวิทยาลัย 5 แห่ง ผลการวิจัยนำไปใช้ในการพัฒนาต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้สำหรับการจัดการเรียนการสอนทั้งสองระดับ

Abstract

The purpose of this study was to use a qualitative approach to gain an understanding of how students and teachers viewed knowledge management education programs in Library and Information Science currently provided in five universities. Interviews were used to obtain data from 42 faculty members and students from the universities being studied. The study results were used to develop an appropriate model for organizing a course in knowledge management at undergraduate and graduate levels.

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน; การจัดการความรู้; บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

Keywords: Education; Knowledge management; Library and Information Science

¹บทความจากปริญญาพันธกิจศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

²นิสิตปริญญาโท ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

E-mail: nouy_moo@hotmail.com

³Ph.D., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Email: areech@swu.ac.th

⁴อาจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Email: aurathai@swu.ac.th

บทนำ

ในปัจจุบันโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุค “สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้” ซึ่งเป็นสังคมที่อาศัยการสร้าง การแลกเปลี่ยนและการแบ่งปัน รวมถึงการใช้ความรู้เป็นพลังขับเคลื่อนให้สังคมเกิดการเจริญเติบโตและมั่นคงทางเศรษฐกิจ ดังนั้น หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจ โดยเน้นความสามารถในการสร้างและใช้ความรู้เพื่อพัฒนาวัตกรรมใหม่ ๆ และเพิ่มคุณภาพให้กับสินค้าและบริการ รวมถึงเพื่อลดต้นทุนและระยะเวลาในการผลิต เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งและความได้เปรียบทางการแข่งขันให้แก่องค์กร “ความรู้” จึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการพัฒนามากกว่าปัจจัยทางด้านเงินทุนและแรงงาน ทั้งนี้เนื่องจากความรู้เป็นทรัพยากรที่ใช้ไม่วันหมด ยิ่งใช้มากเท่าไรก็ยิ่งเกิดการสร้างความรู้ใหม่ ๆ มากขึ้นเท่านั้น เราเรียกกระบวนการใช้ความรู้นี้ว่า “วงจรรการเรียนรู้” ดังนั้น เพื่อให้วงจรรการเรียนรู้ สามารถหมุนไปได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง องค์กรจึงนำกระบวนการ “การจัดการความรู้” (Knowledge management) มาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร (บุญดี บุญญาภิกิจ; และคนอื่นๆ. 2548: 6-7)

ในช่วงทศวรรษ 1990 การจัดการความรู้เป็นประเด็นสำคัญสำหรับบริษัทและธุรกิจใหญ่ ๆ ของโลกซึ่งได้มีการนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติ เช่น ฟอร์ด (Ford) ไครสเลอร์ (Chrysler) อาโมโค (Amoco) จีเอ็ม (GM) เป็นต้น บริษัทเหล่านี้ได้รายงานถึงผลสำเร็จที่ได้รับจากการจัดการความรู้ จึงทำให้การจัดการความรู้ยิ่งแพร่หลายนอกจากนี้ สมาคมและองค์กรทางวิชาชีพต่าง ๆ เช่น ศูนย์ผลิตภัณฑ์และคุณภาพแห่งสหรัฐอเมริกา (American Productivity and Quality Center) สมาคมห้องสมุดเฉพาะ (Special Libraries Association) สมาคมสารสนเทศศาสตร์อเมริกัน (American Society for Information Science) เป็นต้น ยังได้จัดให้มีการประชุม สัมมนา และผลิตสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับการจัดการความรู้ออกมาเผยแพร่เป็นจำนวนมาก (Srikantiah; & Koenig. 2000)

ต่อมาในปี ค.ศ. 1995 การจัดการความรู้ได้พัฒนาขึ้นเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง โดยมีการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย มีวารสารทางวิชาการและวิชาชีพ รวมถึงหนังสือเฉพาะสาขาวิชาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการจัดการความรู้เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในองค์กรธุรกิจ จึงเริ่มเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนในสาขาวิชาธุรกิจ และการจัดการ สำหรับสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์นั้น ในช่วงแรก บรรณารักษ์ และนักสารสนเทศมีความเห็นว่าการจัดการความรู้ไม่ใช่สิ่งใหม่ เพราะเข้าใจว่า การจัดการความรู้ก็คือ การจัดการสารสนเทศนั่นเอง ต่อมา การศึกษาวิเคราะห์ได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างสาขาวิชาทั้งสอง กล่าวคือ ในขณะที่ การจัดการสารสนเทศ เน้นที่สารสนเทศหรือเอกสารและการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการค้นคืนอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ การจัดการความรู้ จะเน้นที่การแลกเปลี่ยนและการแบ่งปันความรู้ โดยเฉพาะความรู้ที่ฝังลึก การจัดการบุคลากร การสร้างองค์กรการเรียนรู้และชุมชนนักปฏิบัติ การใช้ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมองค์กร และความได้เปรียบในการแข่งขัน (Bouthillier; & Shearer. 2002: Online; Todd; & Southon. 2001: 313-326)

เมื่อเข้าใจถึงความแตกต่างดังกล่าว บรรณารักษ์และนักสารสนเทศจึงเริ่มตระหนักว่าวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สามารถแสดงบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ในองค์กรทั้งองค์กรสารสนเทศและองค์กรอื่น ๆ ที่ตนสังกัดอยู่ได้ ซึ่ง TFPL (จุฬารัตน์ ธรรมวงษ์. 2548: 2; อ้างอิงจาก TFPL. 1999. Skill for Knowledge Management: Building a Knowledge Economy) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการความรู้กับองค์กรสารสนเทศไว้ว่า สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ ทำให้องค์กรสารสนเทศต้องเผชิญหน้ากับความท้าทายในการจัดการความรู้ เนื่องจากความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรสารสนเทศเป็นความรู้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่ความรู้ส่วนใหญ่กลับฝังลึกอยู่ที่คน การจัดการความรู้จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้สามารถสร้างและดึงเอาความรู้ที่มีค่าเหล่านั้นออกมาได้ เพื่อนำไปพัฒนาการทำงานและการให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผ่านการสร้างวัฒนธรรมการแบ่งปันและการถ่ายทอดความรู้ ความเชี่ยวชาญภายในสถาบัน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า

ความสำเร็จขององค์กรสารสนเทศจึงอยู่ที่ความสามารถในการใช้สารสนเทศและความรู้ของบุคลากรในการปฏิบัติงานและการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของชุมชน อาจกล่าวได้ว่า การจัดการความรู้มีความสำคัญต่อวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เป็นอย่างมาก ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในหลาย ๆ ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย สิงคโปร์ เป็นต้น จึงได้จัดให้มีการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ขึ้นในทุกระดับ ตลอดจนมีความพยายามในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการความรู้ให้มีลักษณะสหสาขาวิชา (Al-Hawamdeh, 2005: 1200-1206; Sutton, 2007: Online)

สำหรับประเทศไทย สถาบันอุดมศึกษาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ได้เริ่มเปิดสอนรายวิชาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ขึ้นบ้างแล้ว แต่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยว่าการจัดการเรียนการสอนรายวิชาดังกล่าวควรจะมีขอบเขต กระบวนการ และลักษณะเช่นใดจึงจะเหมาะสม ประกอบกับการสำรวจเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์หลายแห่ง มีแนวโน้มที่จะเปิดสอนรายวิชาดังกล่าวในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากแนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องทราบถึงสภาพความเป็นจริงและระดับปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ที่เหมาะสมกับสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนการจัดการทำหลักสูตรใหม่ของสถาบันต่าง ๆ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
3. เพื่อพัฒนาต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ที่เหมาะสมกับสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้
 - 1.1 ศึกษาเอกสาร ได้แก่ หนังสือ วารสาร งานวิจัย หลักสูตร แผนการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ที่เปิดสอนในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างข้อคำถามในการสัมภาษณ์
 - 1.2 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์อาจารย์ จำนวน 9 คน และนักศึกษา จำนวน 33 คน จากมหาวิทยาลัย 5 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 - 1.3 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ข้างต้นมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อพัฒนาต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ซึ่งก็คือ แผนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ ประกอบด้วยจุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล

1.4 ส่งต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้น และแบบสอบถามเรื่องความคิดเห็นที่มีต่อต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ให้แก่ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมของต้นแบบและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

1.5 นำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้น

2. การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์อาจารย์และนักศึกษาด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 6 มีนาคม 2551 ถึงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2551 และดำเนินการส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญทางไปรษณีย์ ระหว่างวันที่ 22 กันยายน 2552 ถึงวันที่ 14 ตุลาคม 2552

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลการสัมภาษณ์มาถอดเทป ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และส่งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตรวจสอบรับรองความถูกต้องของข้อมูลก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์ จากนั้นจึงลดทอนข้อมูลที่ซ้ำซ้อน เพื่อเลือกเฟ้นเฉพาะข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับประเด็นปัญหาการวิจัย จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการแปลผลจากรหัสข้อมูลด้วยวิธีอุปนัย ในส่วนของแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญมาตรวจสอบความสมบูรณ์ คิดค่าเฉลี่ยและแปลผล จากนั้นสรุปข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อใช้ปรับปรุงต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ต่อไป

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอสรุปและอภิปรายผลการวิจัย 3 ประเด็น ได้แก่ สภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

1. สภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

1.1 ข้อมูลเบื้องต้น ผลการศึกษาพบว่า รายวิชาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรีมีทั้งหมวดวิชาแกน หมวดวิชาเอกบังคับ และหมวดวิชาเอกเลือก โดยชื่อวิชาที่ใช้ ได้แก่ การจัดการสารสนเทศและความรู้ หลักการจัดการความรู้ และการจัดการความรู้ มีทั้งรายวิชา 2 หน่วยกิต และรายวิชา 3 หน่วยกิต ส่วนนักศึกษาที่เรียนมี 2 ระดับ คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 และปีที่ 4 ในขณะที่ในระดับปริญญาโท เปิดสอนรายวิชานี้เป็นหมวดวิชาบังคับ และหมวดวิชาเลือก โดยเปิดเป็นรายวิชา 3 หน่วยกิต สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ส่วนชื่อวิชาที่ใช้ ได้แก่ การจัดการความรู้ และการจัดการสารสนเทศและความรู้

1.2 สภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้

1.2.1 การเตรียมการสอน ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ทั้ง 2 ระดับ มีการวางแผนและจัดทำแผนการเรียนการสอนล่วงหน้า ทั้งนี้เพราะการเตรียมการสอนที่ดีจะทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและเกิดปัญหาในการเรียนการสอนน้อยที่สุด ดังที่ สจัต อุทรานันท์ (2532: 111) และบุญชม ศรีสะอาด (2541: 43) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ผู้สอนจำเป็นต้องมีการเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้า เพราะถ้าหากขาดการวางแผนการดำเนินการสอนก็อาจเกิดปัญหา ไม่ราบรื่น และผู้เรียนอาจไม่ได้รับความรู้หรือไม่เกิดทักษะเท่าที่ควร

1.2.2 การจัดการเรียนการสอน

1.2.2.1 จุดประสงค์การเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ทั้ง 2 ระดับ ได้แจ้งจุดประสงค์การเรียนให้นักศึกษาทราบในชั่วโมงแรก เพราะต้องการให้นักศึกษาเข้าใจความคาดหวังที่กำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

และสามารถนำจุดประสงค์การเรียนรู้และความเข้าใจของตนเองได้ ในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ นักศึกษาทั้ง 2 ระดับไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในรายวิชาที่กำลังจะเรียน มาก่อน และให้ความสนใจกับการมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ค่อนข้างน้อย ดังนั้น อาจารย์จึงเป็นผู้กำหนด จุดประสงค์การเรียนรู้ และนำจุดประสงค์การเรียนรู้มาอธิบายหรือชี้แจงให้นักศึกษาเข้าใจด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังที่ บุญชม ศรีสะอาด (2541: 31) กล่าวว่าควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดจุดประสงค์ร่วมกับผู้สอน แต่ถ้าทำไม่ได้ อย่างน้อยที่สุด ก็ควรให้ผู้เรียนรับรู้และเข้าใจจุดประสงค์ที่กำหนดขึ้นอย่างชัดเจน ดังนั้น ผู้สอนจึงควรหาเทคนิคในการชี้ให้ผู้เรียนมองเห็น และเข้าใจประโยชน์ของบทเรียนและมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้

1.2.2.2 เนื้อหาวิชา ผลการศึกษาพบว่า ขอบเขตเนื้อหาวิชาที่สอนทั้ง 2 ระดับ ครอบคลุมเนื้อหาหลัก 4 เรื่อง ได้แก่ 1) ความรู้พื้นฐานในการจัดการความรู้ 2) กระบวนการจัดการความรู้ 3) เทคโนโลยีกับการจัดการความรู้ และ 4) การประยุกต์การจัดการความรู้ในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโชว์ตรีและฮิกกินส์ (Chaudhry; & Higgins. 2001: Online) ที่พบว่า การสอนรายวิชาการจัดการความรู้ ควรมีเนื้อหาครอบคลุมความรู้พื้นฐานในการจัดการความรู้ กระบวนการจัดการความรู้ เทคโนโลยีในการจัดการความรู้ การประยุกต์ใช้ความรู้ในองค์กร และกลยุทธ์ในการจัดการความรู้ และคล้ายคลึงกับแนวคิดของซานฮอง (Shanhong. 2007: Online) ที่เสนอว่า เนื้อหาการจัดการความรู้ที่บรรณารักษ์หรือนักสารสนเทศจำเป็นต้องทราบครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ และความเข้าใจเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ของสถาบันบริการสารสนเทศ

ส่วนระดับเนื้อหาที่สอนในระดับปริญญาตรี อาจารย์ส่วนใหญ่สอนเนื้อหาในระดับกว้าง เนื่องจากผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์จากการเรียนน้อย และยังขาดประสบการณ์ทางวิชาชีพ จึงเห็นว่าควรสอนเนื้อหาในระดับกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษาส่วนใหญ่ ในขณะที่ในระดับปริญญาโท อาจารย์ส่วนใหญ่สอนเนื้อหาในระดับลึก เนื่องจากผู้เรียนมีประสบการณ์ในวิชาชีพและส่วนใหญ่ทำงานแล้วจึงต้องเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง เพื่อนำความรู้ไปปฏิบัติได้จริง เหตุผลดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษาส่วนใหญ่

สำหรับการจัดลำดับเนื้อหาที่สอน อาจารย์ทั้ง 2 ระดับ จะสอนภาคทฤษฎีก่อนและให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติ เช่น การระดมความคิดและแลกเปลี่ยนความรู้ การทำแผนการจัดการความรู้ การทำโครงการการฐานข้อมูลนามานุกรม เป็นต้น เพราะต้องการให้นักศึกษาได้เรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาวิชาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมถึงต้องการเพิ่มพูนประสบการณ์ การจัดการความรู้ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษาทั้ง 2 ระดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการความรู้ จะเกิดผลหรือรู้จริงได้นั้น ต้องลงมือปฏิบัติดังที่ วิจารณ์ พานิช (2548: 5) กล่าวว่า การจัดการความรู้ เป็นทักษะประมาณ ร้อยละ 80-90 มีส่วนที่เป็นทฤษฎีเพียงร้อยละ 10-20 ดังนั้น การเรียนรู้รายวิชานี้ให้เข้าใจถ่องแท้ การอ่านหรือฟัง การบรรยายไม่เพียงพอ หากต้องลงมือปฏิบัติ

นอกจากนี้ยังพบว่า อาจารย์ทั้ง 2 ระดับ ส่วนใหญ่สอนการจัดการความรู้ในองค์กรทั่ว ๆ ไป มากกว่าจะเน้น สอนการจัดการความรู้เฉพาะในองค์กรวิชาชีพสารสนเทศ เพราะต้องการให้นักศึกษามีความรู้และเข้าใจว่า การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการหรือเครื่องมือการบริหารที่สามารถปฏิบัติได้กับทุกองค์กร ซึ่งรวมถึงองค์กรวิชาชีพสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้อง กับความคิดเห็นของนักศึกษาทั้ง 2 ระดับ ประกอบกับจากการศึกษา พบว่า ในการสอนรายวิชาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ สถาบันการศึกษาในต่างประเทศหลายแห่งก็นำกรณีศึกษาการจัดการความรู้จากองค์กรทั่ว ๆ ไป มาใช้เป็นกรณีศึกษาในการ สอนเช่นเดียวกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การสอนรายวิชานี้ ไม่จำเป็นต้องสอนการปฏิบัติการจัดการความรู้เฉพาะใน องค์กรวิชาชีพของผู้เรียนเท่านั้น แต่ควรให้ผู้เรียนได้เห็นแนวทางการปฏิบัติการจัดการความรู้ที่ดีขององค์กรในสถานการณ์ที่ หลากหลาย เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ทำให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ในการทำการจัดการความรู้ได้ดียิ่งขึ้น

1.2.2.3 กระบวนการเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ทั้ง 2 ระดับ ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสอน ได้แก่ การบรรยาย การให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าและเสนอรายงาน การใช้สื่อการสอน และการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน ซึ่งกิจกรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ คือ การระดมความคิดและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้และต้องการปลูกฝังทักษะการจัดการความรู้ให้กับผู้เรียน รวมถึงเป็นกิจกรรมที่สามารถจัดในห้องเรียนได้ง่าย ในการจัดกิจกรรม ผู้สอนจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ โดยมอบหมายหัวข้อให้ผู้เรียนได้ร่วมกันระดมความคิดและแลกเปลี่ยนความรู้ และระหว่างทำกิจกรรม ผู้สอนจะคอยตรวจสอบเพื่อให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียนตลอดเวลาวิธีการสอนดังกล่าว คล้ายคลึงกับงานวิจัยของรสมาริน ญาณบุญ (2550: 68) ที่พบว่า ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนธรรมชาติ ผู้ศึกษา/ครู/วิทยากร จะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ เพื่อช่วยเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น ตลอดจนคอยสอดส่องและให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขปรับปรุงตนเองและเกิดพัฒนาการที่ดีขึ้น นอกจากนี้ นักศึกษาทั้ง 2 ระดับยังได้ฝึกปฏิบัติการจัดการความรู้จากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำแผนที่ความรู้ การศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากรมาบรรยาย การเข้าร่วมการประชุมและสัมมนา การแสวงหาความรู้จากอินเทอร์เน็ตในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ การทำโครงการการสร้างฐานข้อมูลนามานุกรมและจัดทำฐานข้อมูลผู้เชี่ยวชาญ การสร้างชุมชนนักปฏิบัติ การเล่นเกม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิธีการสอนและกิจกรรมที่ใช้ในรายวิชาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในต่างประเทศ ผู้วิจัยพบว่า นอกเหนือจากการสอนแบบบรรยาย การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การระดมสมอง การศึกษาดูงาน และการเชิญวิทยากรมาบรรยายแล้ว ผู้สอนหลายท่านได้ใช้วิธีการสอนอื่น ๆ ประกอบด้วย ได้แก่ การศึกษาเป็นกลุ่ม และการนำเทคโนโลยีมาใช้สอน เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการสืบลิคหรือวิกิพีเดีย การบรรยายทางออนไลน์ การอภิปรายบทเรียนผ่านเว็บบอร์ด เป็นต้น ซึ่งผู้สอนอาจจะเลือกนำมาใช้ในจัดการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนให้ดียิ่งขึ้นได้ โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาใช้สอน ทั้งนี้เนื่องจากเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการจัดการความรู้ เพราะช่วยให้บุคลากรสามารถเข้าถึงและค้นหาความรู้ ช่วยในการจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ รวมถึงช่วยให้การแลกเปลี่ยนความรู้สามารถทำได้ง่ายขึ้น ดังนั้น ผู้เรียนจึงควรมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการจัดการความรู้ด้วย นอกจากนี้เทคโนโลยียังสามารถช่วยแก้ปัญหาเวลาเรียนมีจำกัด เพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้นอกห้องเรียนได้ รวมถึงช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียน และผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็วขึ้น

ในด้านบรรยากาศในการเรียน ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ทั้ง 2 ระดับเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถาม อภิปรายประเด็นปัญหา และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างทั่วถึงเสมอ สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนได้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมถึงยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดและตัดสินใจในการทำงานอย่างอิสระ โดยการเลือกหัวข้อในการทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วย นอกจากนี้ อาจารย์ในระดับปริญญาตรีบางท่านมีการสร้างแรงจูงใจในการเรียน โดยการให้รางวัลหรือการกล่าวชมเชยนักศึกษาที่มีผลการเรียนหรือจัดทำผลงานได้ดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สอนมีการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ เพื่อสร้างสภาพการณ์ที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของผู้เรียน ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่า การสร้างแรงจูงใจ นอกจากจะช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนที่ดีแล้ว ยังช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน และเป็นวิธีการสอดแทรกกระบวนการจัดการความรู้ในการเรียนไว้ด้วย กล่าวคือ ในการปฏิบัติการจัดการความรู้ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดแรงจูงใจในการแลกเปลี่ยนความรู้กัน อาจต้องใช้รางวัลหรือคำชมเชยมาเป็นแรงจูงใจ กอปรกับผู้สอนอาจจะต้องทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการทำงานและการแลกเปลี่ยนความรู้กันในห้องเรียนให้มากขึ้น โดยการใช้รางวัลเป็นเครื่องสร้างแรงจูงใจดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

1.2.2.4 การประเมินผลการเรียน ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ทั้ง 2 ระดับ ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการประเมินผล ได้แก่ การสอบและการมอบหมายงาน นอกจากนี้ อาจารย์บางท่านยังใช้วิธีการประเมินผลอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การตอบคำถาม และซักถาม การแสดงความคิดเห็น การสังเกตพฤติกรรม การอภิปราย การทำแบบฝึกหัด การทดสอบย่อย เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า ในการประเมินผล อาจารย์แต่ละท่านจะเลือกใช้วิธีการประเมินผลหลาย ๆ วิธีประกอบกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแต่ละวิธีมีจุดเด่นแตกต่างกัน ผู้สอนจึงต้องพิจารณาและเลือกใช้วิธีที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิธีการประเมินผลรายวิชาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในต่างประเทศ พบว่า นอกเหนือจากการประเมินผลโดยการทดสอบ การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และการมอบหมายงานแล้ว ผู้สอนหลายท่านได้ใช้วิธีอื่น ๆ ที่น่าสนใจ ซึ่งน่าจะนำมาใช้กับการประเมินผลในบริบทการสอนของประเทศไทยได้ เช่น การเขียนเรื่องราวสั้น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ การเล่าเกร็ดเล็กเกร็ดน้อย หรือการแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้จากประสบการณ์ของตนเอง การเขียนบล็อกหรือวิกิพีเดีย การใช้ Web 2.0 ในการจัดการความรู้ การจัดทำบรรณานุกรมทรัพยากรสารสนเทศที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้โดยมีการสรุปเนื้อเรื่องย่อ การเข้าร่วมประชุมการจัดการความรู้ การทำโครงการที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ เช่น โครงการฐานข้อมูลสมุดหน้าเหลือง เป็นต้น

1.3 ปัญหาหรืออุปสรรคที่พบในการจัดการเรียนการสอน สามารถแบ่งออกได้ 5 ด้าน ดังนี้

1.3.1 ด้านหลักสูตร พบว่า 1) ขอบเขตของจุดประสงค์การเรียนการสอนบางสถาบันในระดับปริญญาตรี มีขอบเขตกว้างเกินไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรายวิชาการจัดการความรู้เป็นรายวิชาใหม่ ผู้สอนเริ่มสอนเป็นภาคการศึกษาแรก และมีเวลาในการเตรียมแผนการเรียนการสอนจำกัด 2) จุดประสงค์การเรียนการสอนบางสถาบันในระดับปริญญาตรีไม่ชัดเจน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาษาที่ใช้เขียนจุดประสงค์ไม่ชัดเจน 3) เนื้อหาวิชาเข้าใจยาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการความรู้เป็นวิชาใหม่ และเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นทฤษฎีของชาวต่างประเทศ จึงทำให้ผู้เรียนในระดับปริญญาตรีบางคนไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาวิชาที่เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3.2 ด้านเวลา พบว่า เวลาเรียนมีจำกัดทำให้อาจารย์และนักศึกษาทั้ง 2 ระดับประสบปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ 1) ไม่สามารถสอนเนื้อหาในเชิงลึกได้ 2) ต้องดำเนินการสอนอย่างรวบรัด 3) ไม่สามารถจัดกิจกรรมบางกิจกรรมได้ 4) มีเวลาจำกัดในการทำกิจกรรม และนักศึกษามีโอกาสฝึกปฏิบัติการจัดการความรู้น้อย และ 5) อาจารย์บางท่านไม่สามารถจัดการประเมินผลบางวิธีได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการความรู้เป็นรายวิชาใหม่ ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการศึกษาและทำความเข้าใจมาก ประกอบกับการจัดการความรู้ จำเป็นต้องมีการทำกิจกรรมและการฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจการจัดการความรู้ได้ชัดเจนขึ้น รวมถึงต้องมีการวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำผลมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

1.3.3 ด้านสถานที่สอนและสื่ออุปกรณ์ พบว่า ในการจัดการเรียนการสอนทั้ง 2 ระดับพบปัญหา เรื่องห้องเรียนไม่สะดวกในการจัดกิจกรรมและสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ชำรุดหรือเสียหายในบางครั้ง จึงทำให้เกิดอุปสรรคในการเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมหาวิทยาลัยและภาควิชาไม่มีการเตรียมความพร้อม รวมถึงไม่ดูแลรักษาหรือตรวจสอบอุปกรณ์ต่าง ๆ และสถานที่สอนให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานอยู่ตลอดเวลา

1.3.4 ด้านทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า 1) ทรัพยากรสารสนเทศทางด้านจัดการความรู้ที่ให้บริการในห้องสมุดมีไม่เพียงพอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการความรู้เป็นประเด็นที่สังคมกำลังให้ความสนใจ จึงทำให้เกิดความต้องการใช้มาก ทำให้ทรัพยากรสารสนเทศที่มีให้บริการไม่เพียงพอ ส่งผลให้ผู้เรียนทั้ง 2 ระดับขาดทรัพยากรในการศึกษาค้นคว้า และ 2) นักศึกษาในระดับปริญญาโทมีอุปสรรคในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลในการค้นคว้าเพื่อทำงานที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะส่วนใหญ่ต้องใช้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตซึ่งกำหนดสิทธิ์ผู้ใช้ ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถค้นหาข้อมูลได้ลึกซึ้งและครอบคลุม

1.3.5 ด้านผู้เรียน พบว่า 1) นักศึกษาบางคนทั้งระดับปริญญาตรีและโทไม่สามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนและไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงทำงานที่ได้รับมอบหมายมาไม่มีคุณภาพตามความคาดหวังของผู้สอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความรู้และประสบการณ์จากการเรียนของผู้เรียนมีน้อย และผู้เรียนมักจะใช้แหล่งสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตในการทำงาน โดยขาดการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ 2) นักศึกษาในระดับปริญญาโท มีเวลาทบทวนเนื้อหาวิชาที่เรียนน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนส่วนใหญ่ทำงานแล้ว ภาระงานค่อนข้างมากทำให้ไม่สามารถทุ่มเทเวลาให้กับการเรียนได้อย่างเต็มที่ จึงอาจมีผลทำให้การเรียนรายวิชาดังกล่าวไม่บรรลุผลในระดับที่คาดหวังไว้ 3) นักศึกษาทั้ง 2 ระดับ

ไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความรู้และประสบการณ์ทางด้านการจัดการความรู้มีน้อย และผู้เรียนบางคนมีความรู้และความสามารถด้านภาษาอังกฤษไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาได้เมื่อเรียนหรืออ่านบทความ/หนังสือการจัดการความรู้ที่เป็นภาษาอังกฤษ และ 4) นักศึกษาในระดับปริญญาตรีบางคนไม่สามารถเชื่อมโยงตัวอย่างกับเนื้อหาที่เรียนได้ ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาวิชาได้ครบถ้วน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตัวอย่างหรือกรณีศึกษาที่นำมาใช้สอนเป็นองค์ความรู้ที่ผู้เรียนไม่รู้จัก และผู้เรียนยังขาดประสบการณ์ทางวิชาชีพ จึงไม่สามารถบูรณาการความรู้ที่เรียนกับตัวอย่างได้

2. ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

2.1 จุดประสงค์การเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ทั้ง 2 ระดับ ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า รายวิชาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ ควรกำหนดให้นักศึกษามีความรู้และความเข้าใจการจัดการความรู้ และสามารถประยุกต์การจัดการความรู้ได้ นอกจากนี้ อาจารย์ยังท่านมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรให้นักศึกษามีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ และตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการความรู้ที่มีต่อการพัฒนาองค์กร ซึ่งคล้ายคลึงกับความคิดเห็นของแอลฮาวมเดห์ (Al-Hawamdeh, 2005: 1205) ที่เสนอว่า รายวิชาการจัดการความรู้ ควรกำหนดจุดประสงค์ให้ผู้เรียน 1) เข้าใจแนวคิดหลักและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดการความรู้ 2) ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการความรู้ในองค์กร 3) มีความเข้าใจการปฏิบัติการจัดการความรู้ 4) มีความรู้และความชำนาญในการสร้างกลยุทธ์และใช้เทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับการจัดการความรู้ และ 5) มีความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับเทคนิคของการจัดการความรู้ในองค์กร และเข้าใจระบบการจัดการเนื้อหาและการสืบค้น

2.2 เนื้อหาวิชา

2.2.1 เนื้อหาลำคัญ ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ทั้ง 2 ระดับ มีความเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่สำคัญแตกต่างกัน กล่าวคือ อาจารย์ในระดับปริญญาตรี มีความเห็นว่า แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความรู้ แนวคิดการจัดการความรู้ กระบวนการจัดการความรู้ วิธีการปฏิบัติการจัดการความรู้ การประยุกต์การจัดการความรู้ และบุคคลแห่งการเรียนรู้ เป็นเนื้อหาสำคัญ ในขณะที่อาจารย์ในระดับปริญญาโท มีความเห็นตรงกันว่า กระบวนการจัดการความรู้ เป็นเนื้อหาสำคัญ นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่า ความรู้และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ เครื่องมือการจัดการความรู้ หลักการและความสำคัญของการจัดการความรู้ ทั่ววัด โครงสร้างและบริการความรู้ การประยุกต์การจัดการความรู้ในห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศและองค์กรต่าง ๆ และการใช้ประโยชน์ การจัดการความรู้ก็เป็นเนื้อหาสำคัญเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อนำความคิดเห็นดังกล่าวมาจัดกลุ่มเนื้อหาสำคัญของรายวิชาการจัดการความรู้ สามารถจัดได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการความรู้ 2) กระบวนการจัดการความรู้ 3) เครื่องมือการจัดการความรู้ และ 4) การประยุกต์การจัดการความรู้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ในการกำหนดเนื้อหาวิชาวิชานี้ ผู้สอนควรกำหนดเนื้อหาหรือหัวข้อให้ครอบคลุม 4 ประเด็นข้างต้น เพราะเป็นแก่นของการจัดการความรู้ที่ผู้เรียนทุกคนควรจะต้องมีความรู้และความเข้าใจพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม ในการจัดการเรียนการสอนของแต่ละหลักสูตร ผู้สอนอาจจะพิจารณารายละเอียดหรือหัวข้ออื่น ๆ ตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาเลือกเนื้อหาและองค์ประกอบต่าง ๆ

2.2.2 เนื้อหาที่ยาก ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ในระดับปริญญาตรีท่านหนึ่งมีความเห็นว่า เครื่องมือการเรียนรู้เป็นเนื้อหาที่ยาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนขาดประสบการณ์การทำงาน จึงทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์หรือเข้าใจการประยุกต์เครื่องมือการเรียนรู้กับองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจารย์เสนอว่า ในการสอนควรเริ่มสอนด้วยการยกตัวอย่างที่เกี่ยวกับเครื่องมือการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาได้ชัดเจนขึ้น ในขณะที่นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ทฤษฎีการจัดการความรู้ เครื่องมือการจัดการความรู้ เครื่องมือการเรียนรู้ บทบาทของนักการจัดการสารสนเทศและนักการจัดการความรู้ การเผยแพร่ความรู้ และการประยุกต์การจัดการความรู้ เป็นเนื้อหาที่ยาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเนื้อหาส่วนใหญ่ที่กล่าวมา เป็นเนื้อหา

ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและการปฏิบัติ แต่ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางวิชาชีพน้อย จึงไม่สามารถบูรณาการความรู้ที่เป็นทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้ ส่วนระดับปริญญาโท อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มที่ 1 มีความเห็นว่า ทฤษฎีการจัดการความรู้ เป็นเนื้อหาที่ยาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทฤษฎีการจัดการความรู้ส่วนใหญ่เป็นทฤษฎีของชาวต่างชาติ และผู้เรียนมักจะใช้วิธีการท่องจำมากกว่าการเข้าใจ อาจารย์จึงเสนอว่า ในการสอนควรนำตัวอย่างจากประสบการณ์การจัดการความรู้มาอธิบาย เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจให้ได้มากที่สุด ในขณะที่กลุ่มที่ 2 มีความเห็นว่า ตัววัด เป็นเนื้อหาที่ยาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความซับซ้อนของเนื้อหา และเวลาเรียนในหัวข้อดังกล่าวมีจำกัด ดังนั้นอาจารย์จึงมีความเห็นว่า ผู้เรียนควรต้องไปศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองอีกส่วนหนึ่ง ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อผู้สอนพบว่าเนื้อหาหรือหัวข้อใดที่ผู้เรียนไม่สามารถเข้าใจได้ ผู้สอนส่วนใหญ่จะเสนอให้ใช้กรณีศึกษาในการสอนเนื้อหาที่เพิ่มเติมนั้นเพิ่มเติม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนกับกรณีศึกษาได้ ทำให้สามารถบูรณาการความรู้และเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า นอกจากจะใช้กรณีศึกษาแล้ว การมอบหมายงานหรือการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การใช้เกมจำลองสถานการณ์ การเขียนแผนการจัดการความรู้ การทำแผนที่ความรู้ การทำคลังความรู้ เป็นต้น ก็อาจเป็นวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและชัดเจนขึ้นเพราะการจัดการความรู้จะเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ ผู้เรียนควรมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติการจัดการความรู้จริง

2.3 กระบวนการเรียนการสอน

2.3.1 วิธีการสอนที่ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจการจัดการความรู้ได้ดี ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ทั้ง 2 ระดับส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การลงมือปฏิบัติ เป็นวิธีการที่ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการความรู้จะเข้าใจได้ต้องเกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติ ดังที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น ในขณะที่นักศึกษาระดับปริญญาตรีมีความเห็นว่า การระดมความคิดและการแลกเปลี่ยนความรู้ การศึกษาดูงาน การใช้เกมจำลองสถานการณ์ การแสดงบทบาทสมมติ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย การบรรยายประกอบกรณีศึกษา และการใช้สื่อการสอน เป็นวิธีการสอนที่ดี ซึ่งวิธีสอนส่วนใหญ่ที่กล่าวมาจะเป็นกิจกรรมและการฝึกปฏิบัติ จึงสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ในวิชาชีพ ดังนั้นการสอนรายวิชานี้ด้วยวิธีการบรรยายอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอ ควรจะต้องมีกิจกรรมหรือมอบหมายให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติในชั้นเรียนให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเพิ่มพูนประสบการณ์การจัดการความรู้ให้มากขึ้น ในขณะที่นักศึกษาระดับปริญญาโทส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การบรรยายประกอบกรณีศึกษา เป็นวิธีการสอนที่ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนมีประสบการณ์ในวิชาชีพและส่วนใหญ่ทำงานแล้วจึงสามารถบูรณาการความรู้ที่เรียนได้ ประกอบกับวิธีการดังกล่าว ทำให้ได้เห็นแนวทางปฏิบัติที่ดีในการจัดการความรู้จากสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในการนำความรู้ไปประยุกต์กับการทำงานต่อไป

2.3.2 สื่อการสอนที่ช่วยให้เข้าใจการจัดการความรู้ได้ดี ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์และนักศึกษาทั้ง 2 ระดับมีความคิดเห็นแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มที่ 1 มีความเห็นว่า วีดิทัศน์เป็นสื่อที่ช่วยให้เข้าใจการจัดการความรู้ได้ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและชัดเจน ช่วยกระตุ้นความสนใจ และสามารถทดแทนการศึกษาดูงานองค์กรที่มีการจัดการความรู้ได้ ในกรณีที่ไม่สามารถพาผู้เรียนไปศึกษาและดูงานได้ ในขณะที่กลุ่มที่ 2 มีความเห็นว่า สื่ออาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหา แต่ควรเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติมากกว่า อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความเห็นว่า การสอนรายวิชานี้ สื่อการสอนยังมีความสำคัญที่ผู้สอนควรตระหนักถึงและพิจารณานำมาใช้ประกอบการสอน เพราะสื่อช่วยกระตุ้นความสนใจ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้เร็วขึ้นและช่วยแก้ไขปัญหारेื่องเวลาเรียนได้ เช่น เวลาเรียนไม่พอหรือไม่มีเวลาไปศึกษาดูงาน เป็นต้น ทั้งนี้รวมถึงสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งผู้เรียนควรได้มีโอกาสเรียนรู้หรือฝึกใช้เพื่อปลูกฝังทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการความรู้ด้วย

2.3.3 วิธีการสอนที่ไม่เหมาะสำหรับรายวิชาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ในระดับปริญญาตรีและนักศึกษาทั้ง 2 ระดับ มีความเห็นตรงกันว่า การบรรยายอย่างเดียวเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสำหรับรายวิชานี้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการบรรยายมีข้อจำกัดหลายประการ คือ ทำให้การเรียนรู้ไม่น่าสนใจ จดจำเนื้อหาได้น้อย และเป็นภาระส่งเสริมให้ผู้เรียนจดบันทึกและท่องจำมากกว่าการศึกษาและสร้างความรู้ด้วยตนเอง จึงไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ในระดับการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และไม่เกิดการพัฒนาด้านเจตคติและทักษะพิสัย (บุญชม ศรีสะอาด. 2541: 51; ทิศนา แชมมณี. 2547: 329; พรพิมล พรพิรชนม์. 2550: 57) ในขณะที่ อาจารย์ในระดับปริญญาโทมีความเห็นแตกต่างกัน กล่าวคือ อาจารย์ท่านหนึ่ง มีความเห็นว่า วิธีสอนปรนเปรอให้นักศึกษาที่ทำงานที่ได้รับมอบหมายล้มเหลวผ่านการประเมิน เป็นวิธีการที่ไม่เหมาะ อาจารย์อธิบายเพิ่มเติมว่า หากนักศึกษาปฏิบัติการจัดการความรู้ล้มเหลว จะมอบหมายให้นักศึกษานำผลงานกลับไปทบทวนเพื่อหา ปัญหาหรือข้อผิดพลาดและวางแผนร่วมกันภายในกลุ่มอีกครั้ง เพื่อปรับปรุงผลงานให้มีคุณภาพก่อนนำเสนอใหม่ วิธีการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สอนได้สอดแทรกการฝึกปฏิบัติการจัดการความรู้ในเรื่อง การทบทวนความรู้หลังการทำงาน (After Action Review: AAR) ให้แก่ผู้เรียน ในขณะที่อาจารย์อีกท่านหนึ่ง กล่าวว่า เราไม่สามารถสรุปได้ว่า วิธีการสอนใด เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เพราะการสอนรายวิชานี้ควรใช้วิธีการสอนที่หลากหลายโดยเลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและเนื้อหาวิชา

2.4 การประเมินผลการเรียน ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ทั้ง 2 ระดับ ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า การทำงานที่ได้รับมอบหมายเป็นวิธีประเมินผลที่สามารถวัดความรู้และความเข้าใจได้ดี โดยอาจารย์ส่วนใหญ่จะมอบหมายให้นักศึกษา ศึกษาและค้นคว้าการจัดการความรู้ในองค์กรต่าง ๆ เพราะต้องการให้นักศึกษาได้เรียนรู้การจัดการความรู้จากประสบการณ์จริง และได้เห็นตัวอย่างองค์กรที่นำการจัดการความรู้มาใช้หลากหลายขึ้น เพื่อเป็นแนวคิดและแนวทางในการนำการจัดการความรู้ไปประยุกต์ต่อไป อย่างไรก็ตาม อาจารย์ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ผู้เรียนในระดับปริญญาโทควรสามารถสังเคราะห์ ความรู้ และเสนอแนวทางการปฏิบัติการจัดการความรู้ที่ดีให้แก่องค์กรที่ศึกษาได้ ในขณะที่นักศึกษาทั้ง 2 ระดับ ส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า การทดสอบความรู้เป็นวิธีประเมินผลที่ดี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการทดสอบความรู้เป็นวิธีการประเมินผลที่ใช้ทั่วไป ในรายวิชาอื่น ๆ ผู้เรียนมีประสบการณ์จากการใช้หรือผ่านการประเมินผลด้วยวิธีการดังกล่าวมาแล้ว จึงเห็นว่าสามารถจะวัด และประเมินความรู้และความเข้าใจของผู้เรียนได้ นอกจากนี้อาจารย์และนักศึกษาทั้ง 2 ระดับมีความเห็นตรงกันว่า การประเมิน ผลการเรียนรู้ควรเน้นการคิดวิเคราะห์และการประยุกต์ความรู้ เพราะจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่เรียนไปใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการสอบแบบเน้นความจำอย่างเดียว

3. ต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยข้างต้นมาพัฒนาต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศ ศาสตร์ ในระดับปริญญาตรีและในระดับปริญญาโท โดยอาศัยแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์และหลักเกณฑ์การ พัฒนาหลักสูตรของบุญชม ศรีสะอาด และขอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาประเมินความเหมาะสมของต้นแบบ และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ทั้ง 2 ระดับ มีความเหมาะสม ในระดับมาก (ปริญญาตรี $\bar{X} = 3.86$ และปริญญาโท $\bar{X} = 3.81$) นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ ซึ่ง ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้เพื่อให้เหมาะสมกับสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยขอเสนอต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ โดยสรุป ดังนี้

3.1 จุดประสงค์การเรียนการสอน

ต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้กำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี ไว้ 6 ข้อ และใน ระดับปริญญาโท 5 ข้อ โดยจุดประสงค์การเรียนการสอนที่ทั้ง 2 ระดับมีเหมือนกัน คือ 1) อธิบายแนวคิดการจัดการความรู้ และประเด็นที่เกี่ยวข้องได้ 2) อธิบายถึงความสำคัญของการจัดการความรู้ในองค์กรได้ 3) สามารถนำการจัดการความรู้ มาประยุกต์ในองค์กรตามวิชาชีพได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และ 4) สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับการจัดการ

ความรู้ได้อย่างเหมาะสม ส่วนจุดประสงค์การเรียนรู้การสอนที่แต่ละระดับมีแตกต่างกัน คือ ในระดับปริญญาตรี กำหนดจุดประสงค์ให้ผู้เรียนสามารถอธิบายความเหมือน ความต่าง และความสำคัญของข้อมูล สารสนเทศ และความรู้ได้ และกำหนดให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การจัดการความรู้จากการปฏิบัติจริง ในขณะที่ระดับปริญญาโท กำหนดจุดประสงค์ให้ผู้เรียนสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของการจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ได้อย่างถูกต้อง

3.2 เนื้อหาวิชา

ต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้กำหนดเนื้อหาวิชาที่เรียนในระดับปริญญาตรีไว้ 8 หัวข้อ และปริญญาโท 11 หัวข้อ โดยเนื้อหาวิชาที่การสอนทั้ง 2 ระดับมีเหมือนกัน คือ 1) การจัดการความรู้ ทฤษฎีการจัดการความรู้และประเด็นที่เกี่ยวข้อง 2) กระบวนการจัดการความรู้ 3) เครื่องมือการจัดการความรู้ 4) เทคโนโลยีในการจัดการความรู้ 5) การประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ในองค์กร และกรณีศึกษา และ 6) แนวโน้มการจัดการความรู้ในสังคมปัจจุบัน ส่วนเนื้อหาที่การสอนแต่ละระดับมีแตกต่างกัน คือ ในระดับปริญญาตรีกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนเรื่อง 1) แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความรู้ 2) เครื่องมือการเรียนรู้ และ 3) นักการจัดการความรู้ ในขณะที่ระดับปริญญาโทกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนเรื่อง 1) แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสารสนเทศและความรู้ 2) ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการความรู้ให้ประสบความสำเร็จ 3) โครงสร้างและบริการความรู้ และ 4) ตัววัด

3.3 กระบวนการเรียนการสอน

ต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้กำหนดวิธีการสอนในระดับปริญญาตรีไว้ 6 วิธี และปริญญาโท 5 วิธี โดยวิธีการสอนที่ทั้ง 2 ระดับมีเหมือนกัน คือ 1) การบรรยาย 2) การระดมสมอง 3) การสอนโดยใช้สื่อการสอน และ 4) การศึกษาและค้นคว้าด้วยตนเองจากหนังสือ วารสาร งานวิจัย แหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต ฐานข้อมูล เป็นต้น ส่วนวิธีการสอนที่แต่ละระดับมีแตกต่างกัน คือ ในระดับปริญญาตรีกำหนดให้มีการแสดงบทบาทสมมุติ และการใช้เกมจำลองสถานการณ์ ในขณะที่ในระดับปริญญาโทกำหนดให้มีการสอนโดยการอภิปรายในชั้นเรียน

สำหรับกิจกรรมในชั้นเรียนกำหนดกิจกรรมในระดับปริญญาตรีไว้ 5 กิจกรรม และปริญญาโท 6 กิจกรรม โดยกิจกรรมในชั้นเรียนที่การสอนทั้ง 2 ระดับมีเหมือนกัน คือ 1) การมอบหมายให้ทำแบบฝึกหัดและทดสอบย่อยในชั้นเรียน 2) การศึกษาคูณาน และ/หรือ เชิงวิทยากรบรรยาย และ 3) การศึกษาและวิเคราะห์กรณีศึกษาการจัดการความรู้ในองค์กรหรือวิชาชีพอื่น ๆ ส่วนกิจกรรมในชั้นเรียนที่การสอนแต่ละระดับมีแตกต่างกัน คือ ในระดับปริญญาตรี กำหนดให้มีกิจกรรมการจัดทำโครงการจัดการความรู้ เช่น ฐานข้อมูลความรู้ และ/หรือสัมมนาหัวข้อการจัดการความรู้ และมีกิจกรรมการฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ในขณะที่ในระดับปริญญาโท กำหนดให้มีกิจกรรมการอภิปรายและ/หรือเสวนา การทำแผนการจัดการความรู้ และการเข้าร่วมการประชุมและสัมมนาการจัดการความรู้

3.4 การประเมินผล

ต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทไว้ 3 วิธี ได้แก่ 1) จิตพิสัย ประเมินจากพฤติกรรมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน 2) งานที่ได้รับมอบหมาย ประเมินจากแบบฝึกหัดและทดสอบย่อย รายงานการศึกษาและวิเคราะห์กรณีศึกษาการจัดการความรู้ในองค์กรและวิชาชีพอื่น ๆ และ 3) การสอบประเมินจากการสอบกลางภาคและปลายภาค ส่วนประเด็นที่แตกต่าง คือ 1) งานที่ได้รับมอบหมาย กำหนดให้ในระดับปริญญาตรีมีการประเมินผลจากการจัดทำโครงการจัดการความรู้ ในขณะที่ในระดับปริญญาโท กำหนดให้มีการประเมินผลจากการจัดทำแผนการจัดการความรู้ และ 2) จิตพิสัย กำหนดให้ในระดับปริญญาตรีมีการประเมินผลจากความตรงต่อเวลาและความประพฤติที่เหมาะสม ในขณะที่ในระดับปริญญาโทไม่ได้กำหนดไว้

สำหรับต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้การสอน เนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลอย่างกว้าง เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ที่สนใจ ใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ ดังนั้น ผู้สอนจึงสามารถปรับและเพิ่มเติมรายละเอียดต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรของแต่ละสถาบัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์

1.1 รายวิชาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ควรเปิดสอนเป็นรายวิชาบังคับเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะและประสบการณ์การจัดการความรู้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม เพื่อให้มีโอกาสด้านวิชาชีพมากขึ้น

1.2 ควรแบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และในการสอน ควรสอนกรณีศึกษาการจัดการความรู้ให้มาก เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นแนวทางปฏิบัติการจัดการความรู้ที่ดีในสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อเป็นแนวทางในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

1.3 ควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติการจัดการความรู้ หรือเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์จริงเกี่ยวกับการจัดการความรู้ เช่น การศึกษาดูงาน การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น รวมถึงควรสอดแทรกวิธีการจัดการความรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น การทำงานเป็นทีม การชมเชยหรือให้รางวัล เป็นต้น เพื่อปลูกฝังทักษะการจัดการความรู้และกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักว่า สามารถปฏิบัติการจัดการความรู้ได้ตลอดเวลา และควรมีการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมตามทฤษฎีกระบวนการจัดการความรู้

1.4 ควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ประกอบการสอนด้วย เช่น การบรรยายทางออนไลน์ การอภิปรายผ่านเว็บบอร์ด เป็นต้น และควรทดลองนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ประกอบด้วย เช่น บล็อก วิกิพีเดีย เว็บไซต์ บทเรียนออนไลน์ โปรแกรมที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ เป็นต้น

1.5 ควรมอบหมายให้ผู้เรียนได้ศึกษาและวิเคราะห์การจัดการความรู้ในองค์กร และทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาคิดวิเคราะห์และประยุกต์ได้จริง และควรให้ผู้เรียนได้ใช้เทคโนโลยีในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย เช่น การเขียนบล็อกหรือวิกิพีเดีย เพื่อพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีในการจัดการความรู้และปลูกฝังพฤติกรรมการแลกเปลี่ยนความรู้ให้แก่ผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำแบบต้นแบบรายวิชาการจัดการความรู้ ซึ่งเป็นผลจากงานวิจัยนี้ไปวิจัยต่อเนื่อง โดยศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาที่มีต่อต้นแบบ เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนรายวิชานี้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ควรทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์เนื้อหารายวิชาการจัดการความรู้ เพื่อกำหนดเนื้อหาที่เหมาะสม และนำมาปรับปรุงแก้ไขแผนการเรียนการสอนดังกล่าวให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาในประเด็นเรื่องบทบาทของเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความรู้ และศึกษาว่าจะนำเทคโนโลยีมาใช้แก้ปัญหาและสนับสนุนการเรียนการสอนอย่างไร

.....

เอกสารอ้างอิง

- จุฑารัตน์ ศราวณะวงศ์. (2548, พฤษภาคม-สิงหาคม). **แนวคิดการจัดการความรู้ในห้องสมุดมหาวิทยาลัย.** บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มข. 23(2): 1-10.
- ทีศนา เขมมณี. (2547). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2541). **การพัฒนาการสอน.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- บุญดี บุญญากิจ; และคนอื่นๆ. (2548). **การจัดการความรู้--จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- พรพิมล พรพีรชนม์. (2550). **การจัดการกระบวนการเรียนรู้.** สงขลา: เหมการพิมพ์สงขลา.
- รสมาริน ญาณบุญ. (2550). **การใช้กิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนธรรมชาติเพื่อส่งเสริมการจัดการความรู้ของผู้เรียน.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). **การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- สังัด อุทรานันท์. (2532). **เทคนิคการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Al-Hawamdeh, Suliman. (2005). Designing an Interdisciplinary Graduate Program in Knowledge Management: Special on Knowledge Management in Asia. **Journal of the American Society for Information Science and Technology.** 56(1): 1200-1206.
- Bouthillier, France; & Shearer, Kathleen. (2002). **Understanding Knowledge Management and Information Management: The Need for an Empirical Perspective.** Retrieved July 27, 2007, from <http://InformationR.net/ir/8-1/paper141.html>
- Brogan, Mark; Hingston, Philip; & Wilson, Vicky. (2001). **A Bounded or Unbounded Universe?: Knowledge Management in Postgraduate LIS Education.** Retrieved October 1, 2007, from <http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/046-115ae.pdf>
- Chaudhry, Abdus Sattar; & Higgins, Susan Ellen. (2001). **Perspectives on Education for Knowledge Management.** Retrieved October 1, 2007, from <http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/036-115ae.pdf>
- Shanhong, Tang. (2007). **Knowledge Management in Libraries in the 21st Century.** Retrieved October 1, 2007, from <http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/057-110e.htm>
- Srikantaiah, Taverekere; & Koenig, Michael E.D. (2000). **Knowledge Management for the Information Professional.** Medford, N.J.: Information Today.

-
- Sutton, Michael JD. (2007). **Accepting Knowledge Management into the LIS Fold: An Interdisciplinary Approach.** Library Student Journal. Retrieved July 27, 2007, from http://informatics.buffalo.edu/org/lisj/articles/sutton_2007_2_accepting.php#tfpl
- Todd, Ross: & Southon, Gray. (2001, November). **Educating for a Knowledge Management Future: Perceptions of Library and Information Professionals.** The Australian Library Journal. 50(4): 313-326.